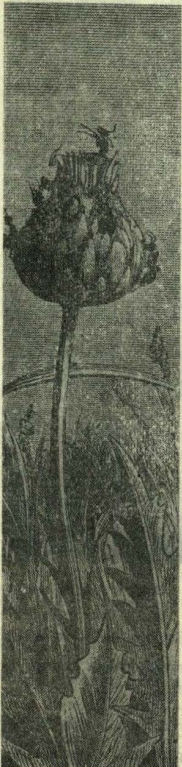

JOŽEF P A P

JOŽEF PAP je glavni i odgovorni urednik novosadskog časopisa HTD. Za knjigu stihova RES (Pukotina) nagrađen je ovogodišnjom nagradom Izdavačkog preduzeća FORUM.

16-7465607
pred slikama
B. Sz. Gy.-a

Kakve mi to stvari donosiš

Pitomi svet u šta se izmetnuo

Množe se stranputice predela
Nevidljivi pauk
Mrežom prekriva lica
Fantomi crno-beli jezde
Prostor sivu uzdrhti

Zastanu reči

Što te uzdiže što te ispušta
Više se ne vidi
Pod kuru si prodro
U živom tkivu riješ
Noći bele dani crni

Ustuknu reči

Opipavam te da li si još s nama
Zahuktan mlečni put uskomešanog svemira
Ili strožuke staze tvojih bdenja
Mogu te otići podjednako
Zgraža se uskovida izvestost

Ježe se reči

Ulazim u čestat žbunja
Ili se batram po rečnjevima tvoja smisla
Svojim perom svemir sekaš
Do srži ne možeš stati
U njoj je jezgro smirenja
1961

16-7465603
dozivanja

I

Od nezdroljivog kamenja nade
Položio sam put
Meni da te dovede

Sećanjima ga ozaravam

Na stepočnici budućnost
Otkucavaju tvoji koraci

Briljnto odabrane reči

Od mene su tebi odbegle

Grešne odače me

Ruku obara očajanje

2

Prostor ovaj je nama poverena java
Na postolju snosnosti
Njegovom nepočin
Bučna vreva podneblja
Sapeto korenje
Prštanje krila

Nemoj ni bežati iza živice kapaka

Vrtimo se lebdimo ovde
I prikovanu
Samovoljni

Zvezde nezagaze

3

Nek dlan tvoj prostrti motre

Iskrenost
Razna tajna obali izbačena

Pokornost
Podašnost trave nemoljena

Privrženost
Drvo od neba neodvrativo

Na predelima ponuđenim

Reči samo braniš u topla nedra umotane
Da ti će oprost dobiti
Reči tvoje iz ptičjih grla sakupljene

4

Što ste joj se iz očiju otkinuli
Blistavi koreni pouzdanja
Dani što breše otvarate

Noć njena je sad budnost peska

Izvrnute beonjače kuća
Vrebaču joj hod
Nameru krhku pragovi keženjem lome

Dani željama nabujale reke
Zaokrenite pod njen otežali korak

Prekinula se beskrajna
Igra u njenim zenicama

Glasi joj kukanje kukavice

5

Nismo mi zvanice
Za trpezom sjaja
Senke se hvataju
U žljebove naše čutnje

Sklapanjem očiju ne možeš ih stresti

Uspele poteze obmana
Prizivam iz skrovišta tvojih reči
Usnule smutljivice
Nek slušate tu hrapavu prijetnost

Izlomili se nedužni prsti naše ljubavi

Kako si i mogla da veruješ u pljusak svetlosti
Senke se za nama vuku

Patrijci naši listiće opraštajem

16-7465618
izazvano čutanje

7

Duša se u čisto prepovijaa
Zabeli se
Grob streljanja posipa se krečom
Zabeli se
Naslika se golub mira
Zabeli se

bleštavo
beli se

Jedino
Mi

Ne možemo da budemo beli
Za oči sveta do nokta celi

Belo
to
je
čisto
belo
to
je
prečisto
belo
to
je
ništavilo belo

8 maderskog preveo
Aleksandar TRŠMA

velikoj količini na jednom mestu u jednom preduzeću, ne uvek samo zato što su se radnici tu izvanredno založili, što je postignut visok stepen organizacije i korišćenja unutrašnjih rezervi, nago i zato što je politika cele zajednice bila takva da se formirala ta grana, te su uložena velika sredstva u stvari: veliki minuli rad. Jedna od neracionalnih pojava je i neopravdano ekspanzija potrošnje. Činjenica je da smo mi produktivnost rada povećavali u proteklom periodu od desetak godina sa svega oko 4,5% godišnje, dok je potrošnja rasla, naročito od 1956. godine pa na ovamo i sa preko 10% godišnje. Dalje, u uslovima decentralizovanog donošenja odluka i decentralizovanog investiranja, nije moguće uvek obezbediti maksimalnu primenu nauke i moderne tehnologije. Otpori se javljaju usled primitivizma i nerazumevanja da povećanje produktivnosti rada daleko više zavisi od primene savremene nauke i tehnologije nego od intenziviranja živog rada, od bolje organizacije i svih drugih faktora. Služe strane sistema u kome je decentralizacija preterano naglašena na račun usmeravanja pokazala su se i u drugim oblastima, naročito u masovnoj.

U jednoj relativno zaostaloj a decentralizovanoj zajednici prosveti uvek preli opasnost da bude tretirana kao luksuz (kao investicija u neproduktivne svrhe, u nešto što ne može hitno dati neke opipljive rezultate. Rezultat toga je nedovoljno ulaganje u izgradnju novih prosvetnih ustanova, nedovoljno nadgrađivanje prosvetnih radnika, (usled čega se najbolji kadrovi prosvete prelivaju svuda gde mogu da budu bolje nagrađeni), i uopšte jedan dosta neracionalan sistem raspodele korišćenja kadrova, (stručnjaci često ne mogu dobiti mesto jer lokalni organi favorizuju „svoje“ nedovoljno kvalifikovane kadrove).

Doduše, moglo bi se reći da mi još nemamo neki dosledno

razvijeni decentralizovani sistem, da mi u stvari još uvek ima mo i znatan stepen centralizma u našem društvu. Tu je državni aparat koji ostvaruje visoku akumulaciju (na primer, investicije iz centra čine 70% bruto investicija u filiose fondove u industriji); i koji ima pravo odredjivanja osnovnih instrumenata i proporcija od kojih mnogo šta drugo zavisi. Prema tome, moglo bi se postaviti pitanje nismo li mi ipak našli izvesno pomirenje ove dve suprotnosti, samoupravljanja i decentralizacije s jedne strane, centralizma i usmeravanja s druge. Međutim, izgleda da se ne radi o tome da je ove protivnošći prevaziđena, već se više radi o tome da je sistem nerazumljiv, da nije dovoljno stabilan, i da je rezultat kompromisa. To se najbolje vidi po tome što se oseća jedan sukob kompetencija koji tinja, ali se i sve više razgaraju, i koji dolazi od izražaja na raznim mestima, na primer u ekonomici postoje dve osnovne koncepcije među ekonomistima; i jedna i druga polazi od toga da je sadašnje stanje protivnošći i da bi ono moralo da se promeni u jednom ili u drugom pravcu. Neki ekonomisti smatraju da ceo sistem treba dalje da se menja i prilagodi principu samoupravljanja. Drugi, suprotno tome, smatraju da treba ograničiti samoupravljanje, onjantisati se na nivou preduzeća, samo na prostoru republičke i na korišćenje amortizacije, da bi se na makroplanu, na nivou cele jugoslovenske privrede mogla postići maksimalna racionalnost. Prema tome, i jedna i druga strana misle da bi sadašnju protivnošći trebalo otkloniti na taj način što bi se jedan princip zanemario u prilog drugog.

Ne igrati bih, bez pretenzija na davanje nekog spasnosnog rešenja ove situacije, sugerirao nekolicinu ideja, od kojih bi se, čini mi se, moralo poći, ako se protivnošći o kojoj sam govorio hoće da razreši.

Pre svega, o prevaziđanju ove protivnošći moglo bi se

govoriti samo kad bi bilo dovoljno izgrađivanje istinski demokratskog sistema samoupravljanja od dna do vrha. To znači da se mora realizovati samoupravljanje i na nivou celine društva, a ne samo lokalnih organa. Ali da bi se to postiglo treba uskladičiti interese, i treba uskladičiti znanje pojedinih centralnih i decentralizovanih, lokalnih organa.

Uskladičiti interese trebalo bi da bude možda osnovni ili jedan od osnovnih zadataka našeg Saveza komunista, a uskladičiti znanje trebalo bi da bude svakako zadatak naše nauke.

Šta je podrazumevam pod ovim uskladičanjem interesa? Trebalo bi postići da i centralni organi i oni decentralizovani donose odluke koje su stvarno socijalističkog karaktera, koje stvarno može dati razvoj naše socijalističke revolucije. Da bi se centralni organi koji usmeravaju celovitu društvenu zajednicu mogli do kraja smatrati organima samoupravljanja trebalo bi da budu birani dosledno demokratskim postupkom, da budu lišeni materijalnih i drugih privilegija i da budu i ostalim običnim članovima društva koji svoje funkcije vrše privremeno i za koje su u daleko većoj mjeri odgovorni svojim biračima nego što je to kod nas slučaj. To je jedno.

Drugo, na nivou decentralizovanih tela potrebno bi bilo preduzeti maksimalne napore, daleko veće nego dosad, ne žaleći za to sredstva, da se radnička klasa školuje, da se svadobe potrebne i javne kritike i preduzimanjem oštih represalija protiv malih birokrata, sledjazi (ne samo direktora nego i ostalih članova partijskih komiteta) koji ispoljavaju tendenciju da se svete za svako pružanje otpora i kritiku.

Ko bi drugi ovo mogao da čini kod nas nego Savez komu-

nista, to je sigurno jedan od njegovih osnovnih zadataka. Bez radničke klase daleko proširenje, školovanje, sigurnije u sebe, svoja prava, svoju istorijsku misli, ne treba očekivati da odluke lokalnih samoupravnih organa uvek imaju stvarno socijalistički karakter.

Pored obezbeđivanja da odlučivanje i na centralnim i na lokalnim nivoima ima stvarno revolucionarni, stvarno humanistički karakter već po kadrovskom sastavu ovih organa, neophodno bi isto tako bilo i primeniti najadekvatnije naučne i tehničke metode uskladičivanja decentralizovanih i centralnih odluka.

Nauka treba da obezbedi poznavanje činjeničkog stanja i realnih tendencija kretanja. Ma kakvo odlučivanje i, posebno, do nošenja odluka o planovima i usmeravanju, ma na kom nivou, koje se ne bi zasnivalo na objektivnom znanju, moralo bi biti neadekvatno i vodilo bi samo kompromitaciji same ideje usmeravanja i planiranja. Uskladičivanje znanja na pojedinih nivoima, od lokalnog do federalnog, može se postići, jer je znanje nešto objektivno, nešto očeito društveno. To uskladičivanje znanja bi, samo po sebi, bilo značajan činac uskladičivanja odluka, centralnih i decentralizovanih.

Drugo što bi bilo potrebno jeste konstantno uzajamno prilagođavanje optimalnih rešenja u centru i zahteva posebnih kolektiva i društvenih organa pojedinih područja. Linije komunikacije između raznih nivoa, od centralnih organa do kolektiva, moraju biti stalno otvorene. To znači, kolektivi bi dobili najpre na uvid preliminarne globalni plan sa naznačenjem različitih varijanta, koje bi sve bile manje ili više racionalne. Onda bi se kolektivi, na osnovu svojih interesa, uzimajući u obzir i opšte društvene interese onako kako ih oni vide iz svog ugla, opredeljivali za jednu od alternativa. U centru bi naredni zadatak bio izraditi u skladu sa manjim brojem optimalnih

alternativa, itd. Na ovom poslu bi se danas mogle koristiti najmodernije egzaktne discipline, kao što su ekonomska kibernetika, operacionalno istraživanje itd.

Zaključak iz svega ovog bi bio sledeći: protivnošći pred kojom se nalazimo ne može se prevazići prostim negiranjem jedne od njenih strana, kao što neki danas misle. Usmeravanje se ne može svesti na neobavezno predviđanje budućeg toka stvari, jer to onda nije uopšte usmeravanje. S druge strane, ta protivnošći se ne može prevazići ni negiranjem ili bitnim ograničavanjem principa samoupravljanja, jer je to ne samo jedna od ključnih tekovina naše revolucije nego uopšte preduslov one humanizacije društva o kojoj je Marks mislio. Mogli bi se doduše izgraditi modeli društva samo na jednom ili na drugom principu, ali bi oni neminovno doveli do niza neželjenih pojava, od kojih sama neke nabitnije naveo. Prema tome, jedino rešenje je prevaziđanje ove protivnošći putem izvesnog menjanja karaktera planiranja. S jedne strane, i samoupravljanja s druge strane, odnosno prevaziđanje ove protivnošći putem odlučene debirokratizacije usmeravanja od strane centralnih organa, a isto tako, s druge strane, putem obezbeđenja da samoupravljanje lokalnih organa bude u znatno većoj meri racionalno i više u duhu socijalizma.

Samo ovakvo rešenje je u skladu sa osnovnim načelima koje je Marks izložio i u ime kojih smo pobeli ovaj grandiozni revolucionarni preobražaj našeg društva.

Mihailo MARKOVIĆ

¹ Marks, Engels, Izabrana dela, tom II, „Kultura“, 1950, st. 379.
² Gramsci, Izabrana dela, „Kultura“, Beograd, 1959, strana 188.

³ Marks: Građanski rat u Francuskoj, „Kultura“, Beograd, strana 88-89.

⁴ Oko toga je među njima došlo do distinkcije već 1904. godine, odmah pošto je Lenjin bio objavio knjigu Korak napred, dva koraka nazad. Roza Luksemburg je prikazala tu knjigu i kritikovala Lenjinu jula 1904. godine. Lenjin je u jesen te godine odgovorio.